

1.0 УВОД

1.1. Значај зеленила

Опстанак живих бића на Земљи првенствено зависи од биљака. Оне омогућавају опстанак свим хетеротрофним организмима, гљивама и животињама. Образују заједнице у којима владају различити еколошки услови, што пресудно утиче на опстанак света.

Биљке фотосинтезом расположиву енергију Сунчевог зрачења претварају у облик кој је за живот неопходан. Кисеоник који се у току тог процеса ослобађа услов је за живот свих биљака и животиња. За човечанство биљке представљају: извор хране или као храна за животиње; извор енергије (дрво, угаљ) и сировина за привреду, обезбеђују услове за становање и рекреацију.

Заједно са санитарном техником, урбанизмом, архитектуром, унутрашњом архитектуром и многим другим дисциплинама, санитарно-биолошка техника има циљ да побољша животну средину људи, јер животни простор човека не чини само стан, радионица, канцеларија, учионица или улица, већ исто тако га чине и двориште, кућни врт, градски парк, па и околни предео у коме се такође борави и живи. Без довољно комуналног зеленила које одмара, освежава, окрепљује па и оздрављује, нема ни праве рекреације, док без адекватне заштите природе не може бити ни довољно зеленила.

Напредак једног града не цени се више само по броју фабричких димњака нити по техничкој изграђености и санитарно техничкој опреми, већ и по томе да ли у њему има довољно паркова, уличних дрвореда, дечјих игралишта, спортских вежбалишта и других услова за здраву рекреацију и забаву, јер циљ живота није само рад већ и уживање у плодовима рада.

Вртови великих могула, египатских фараона, око вила римске властеле, затим вртни украси око средњовековних замака и ренесансни властелински вртови били су у своје време у насељима скоро једини објекти зеленила. То је тако било кроз цео стори и средњи век. Тек у новом веку под утицајем француске револуције а још више парне машине и индустријализације мења се социјални карактер градског зеленила. Јављају се јавни паркови, а касније и други облици комуналног зеленила. Упоредо мења се све више и функција зеленила као градског система.

Када би се данас радило о украсној функцији градског зеленила, проблем би се мирне душе могао ставити у други ред. Међутим, наука је утврдила и о другој, много значајнијој-здравственој улози зеленила у животу људи.

У суштини, проблем озелењавања се у већини случајева своди на усмеравање развоја вегетације у граду и његовој околини ка биолошко- климатском стању. То је стање које је владало у пределу пре него што је човек својим техничким захватима почео да оштећује или уништава сав зелени покривач. Ово враћање на првобитно стање

вегетације најчешће значи и постепено али сигурно уклањање иначе деградираних услова поднебља и тла, као и многих других неповољних прилика у средини.

Из ових разлога специјално при озелењавању градова треба користити растиње са већом биолошком, хигијенском и естетском вредношћу, јер за повећане потребе људи у граду нам стоји на располагању све мање површина помоћу којих треба задовољити те потребе. Сама природа није никад довољно рационална да подмири нарастале захтеве житеља у сложеним условима густе насељености. Зато користећи њене потенцијалне снаге, морамо је интензивирати у смислу наших потреба, како би смо са што мање зелених површина постигли што веће резултате, а све у циљу постизања здравије средине у којој људи живе.

1.2. Подела зеленила

Зеленило се класификује у три групе:

- дрвеће висине 2-10м и вишље
- грмље висине 1-2м и
- травњаци од 0.15-1м

Зеленило је у сваком граду:

- биолошка потреба
- ликовни и естетски елемент

Зелене површине могу бити:

- Ванградске
- Градске
- Приградске

Ванградске зелене површине су:

1. природни, вегетацијом богати екосистеми (шуме, тундре, саване, прерије, џунгле)
2. антропогени екосистеми (њиве, пашњаци, воћнаци, шуме)

Градско зеленило чине:

паркови, скверови, дрвореди, травњаци настали вештачким узгајањем

Приградско зеленило налази се у рубним зонама градова са различитим наменама и вегетацијом (парк-шуме, заштитни зелени појасеви, индивидуално зеленило приватних поседа, гробља, рекреационе површине, излетишта и слично)

1.3. Еколошки значај зеленог фонда за урбану средину

- * Обнавља кисеоник у атмосфери
- * Има биолошку функцију размене кисеоника и CO₂
- * Регулише температуру ваздуха
- * Повећава влажност ваздуха и утиче на јонизацију
- * Ублажава утицај уличне буке

- * Штити од ветрова
- * Штити од пешчаних и снежних наноса
- * Апсорбује прашину и чађ
- * Има културни и просветни значај
- * Утиче на физиолошке функције човека
- * Утиче на оздрављење деградираних земљишта
- * Утиче на светлост у насељима, умањује рефлексiju
- * Има бактерицидно дејство у загађеној средини
- * Неутрализује непријатне мирисе
- * Штити земљиште од ерозије
- * Има естетски значај

1.4.Природна жаришта и инфекције

Природна жаришта су животне заједнице у којој узрочници болести непрестано циркулишу између дивљих животиње као давалаца и прималаца инфекције и зглавкара као преносиоца. Природна жаришта представљају, територије на којима међу дивљим животињама тињају заразне болести животиња (зоонозе), опасне и за људе као и за неке врсте домаћих животиња. Постојање природних жаришта у дивљој природи независно је од присуства човека. Она су настала у давној прошлости и одржала су се до данас у дивљој природи због тога што су узрочници болести успели да циркулишу у бесконачном низу генерације зглавкара као преносиоца инфекције. Животну заједницу (биоценозу) природног жаришта чине четири члана: 1. дивља животиња, носилац узрочника, као давалац (донор) или извор заразе; 2. патогени узрочник који кружи у природи; 3. живи преносилац (разне врсте инсеката и крпеља) који сише крв даваоца, заражава се и преноси инфекцију на здраве животиње и 4. здрава дивља животиња као прималац (реципијент), који прима узрочника од преносиоца и може постати давалац (донор) у даљем кружењу узрочника.

Територије на којима се одржавају природна жаришта називају се биотопима. Биотопи могу бити просторно ограничени (локализовани) или дифузни. Локализована се називају и елементарним жариштима и то су обично рупе глодара, јазбине или пећине у којима живе заједно узрочник, домаћин и вектор (преносилац). Дифузна представљају шири географски предели као што су ливаде, пашњаци, шуме, саване, џунгле и сл. Активност пр.жаришта је различита током појединих годишњих доба у односу на векторе, узрочнике и размножавање дивљих животиња (нарочито глодара), као и током појединих година. Велика бројност вектора, микроорганизама и дивљих животиња, посебно глодара, може да утиче на учесталост неких зооноза и међу људима (лајмска болест, хеморагијске грознице, туларемија, куга и др.) Природна жаришта и обољења везана за њих могу да мењају и свој географски распоред. Жариште може да се угаси спонтано, ако не постоје услови за несметано кружење узрочника болести или се гаси деловањем човека. Жаришта се гасе људском активношћу у току освајања природе (крчење шума) или смишљеном борбом против жаришта (дезинсекција, дератизација) Осим удаљавања природних жаришта од човека, могуће је и њихово приближавање човеку, што се дешава када се животиње примичу људским насељима у потрази за храном (у јесен након жетве, приближавање глодара због разбацане хране око логора или насеља итд.) Епидемијски процес се у природном жаришту одвија независно од човека. Уколико човек случајно доспе у жариште, обављајући професионалне или друге